

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 47. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius01val-shoot-idm140153320659600/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

1. *th* er ændret til *d* i *du, din, dem, den, det, disse, der* osv.; Sadolin har *thw, thin, thennom, then, thei, tesse*. Ligeledes har Pall. *di* (og *thi*), hvor Sadolin har *thi*.

2. *gj* og *kj* er som Regel ændret til *g* og *k*: *gerne, begieringe, gøre, køb*-.; Sadolin: *gjerne, begieringe, gjøre, kiøb*-.

3. I Ind- og Udlyd ændres *ck, ch* til *c*, *th* til *t*, *dt* til *d*; f. Ex. Sadolin: *fryckthe, echte, almectighe, tucthige, wedt, ordt, gordt, jordt, schyldt, woldt* > Pall: *frycte, ecte, almectige, tuctige, ved, ord, gaard, jord, skyld, vold*; undtagelsesvis findes *ledt* „Led“.

4. *sch* rettes altid til *sk*; altsaa *schwulle, schade, -schaff, schaber, schyldt, elsche* > *skulle, skade, -skaff, skabere, skyld, elske*.

5. Mellemvokalisk Konsonant fordobles ikke. Sadolins Skriftformer *tiæne, fortiennist, stielle, befalling* rettes saaledes til *tiæne, fortieniste, stieæle, befaling*.

6. Indskud af *p* mellem *m* og *t* slettes: *fempte, for-dømpke* hos Sadolin bliver hos Palladius: *femte, fordømda*.

7. *aa* i *slaa, fraa* ombyttes med *a*; uden Undtagelse skrives *sla, fra*. Ligeledes rettes Subst. *waare* til *vare*.

8. Tvelydstegnet i *liwffwe, beliwffwe, liyde* og *liwdig* forandres til Enkeltlydstegn: *lyue, belyue, lyde, lydig*.

9. Ligeledes ændres overalt *sielff* til *selff*.

10. Sadolins Ordform *himmel* (caelum) rettes overalt til *hiemmel*.

11. *swere, willie* ændres til *suerge, vilge*.

12. Den aabnede Vokal i *meg, seg* ombyttes med den oprindelig lukkede.

13. Ligeledes rettes det ældre *tesse* til *disse*.

14. *y* som Tegn for *i* ændres til *i*, f. Ex. skrives *i, wij, bliffue, righge, min, sin, sind*, hvor Sadolin har *y, wy, blyffwe, rygelig, myn, syn, synde*.

15. *haffde* rettes altid til *hagde*.

16. Dialektformer og forældede Lydformer rettes; saaledes: *høstru, diell, fey, ney, fram, wnde, legom, hannom, i huffwe* til: *hwstru, deel, fæ, ny, frem, onde, legem, hannem*,

ihw; ligeledes: Præs. *forsørg*, Subst. *schaber*, *fortiennist*, *forhwerfft*, *diefflens*, *liuffs*, *ther for*, og Adverbialendelsen *-lig* til: *forsørger*, *skabere*, *fortienniste*, *forhuerffuit*, *dieffuelens*, *liuluis*, *der fore*, *-lige*.

Former, der, ved Sammenblanding af oprindeligt *ō* og *ā*, vidner om den dialektiske Lydudvikling af *ō* til *ō* som *gordt*, *haar*, rettes til de almindelige Skriftformer *gaard*, *hoor*.

Alle disse Ændringer viser, at Palladius fra første Færd af har sat sig som Opgave at give Skriftsproget en enkelt og fast Retskrivning. Han havde her en ældre Arbejdsfælle i Chr. Pedersen. Det er ikke uden Interesse at sammenligne de Rettelser, Chr. P. faa Aar i Forvejen havde foretaget i Nyudgaven af Karl Magnus Krønike med Palladius' Rettelser i Enchiridion. Der er en saa forbløffende Lighed, at man kunde fristes til at tro, at Chr. P. havde læst Korrektur paa Enchiridion. I Gottfred af Ghemens Udgave af Karl Magnus Krønike fra Aarhundredets Begyndelse¹ fandtes *thet*, *then* osv., *gj*, *kj* i Forlyd, *y* sammenblandet med *i*, *slaa* og *fraa*, Former som *swere* og *willie*, *e* i *hemmel*, den oprindelige Form *haffde*, osv., og dette rettes ganske i Overensstemmelse med Rettelserne hos Palladius til *det*, *den* osv., *g*, *h*, *i*, *sla*, *fra*, *suerge*, *vilge*, *hiemmel*, *hagde*. Disse Palladius' og Chr. Pedersens Retskrivnings- og Lydreformer sejrede i Kristian den Tredjes Bibel; og herigennem fik de for Retskrivningens Vedkommende afgørende Indflydelse paa det moderne Skriftsprog, mens mange Lydformer (*sla*, *hiemmel*, *vilge* o. fl.) bukkede under i Kampen med andre og ældre Former. —

Ikke mindre Interesse end Lydændringerne har de grammatiske og lexikalske Ændringer.

Af Bøjningsformer rettes 2. Pers. *skalst* til *skalt*, Perf. Part. *opweckt* til *opuact*, Præs. Part. *-ende*, til *-endis*, Pronomenet *thennom* rettes altid til *dem* og Flertal af det possessive Pron. 3. Pers. *syn* undertiden til *deris*; Adverbialendelsen *-ligen* ændres regelmæssigt til *-lige*. Kønnen forandres i

¹ Det eneste bevarede Exemplar findes paa Univ. Bibl. i Upsala.